5. Brändle T., Elsener M. Do fiscal rules matter? A survey of recent evidence. Swiss Journal of Economics and Statistics. 2024. Vol. 160. Art. 11. DOI: 10.1186/s41937-024-00128-z.

6. Council Directive (EU) 2024/1265 of 29 April 2024 amending Directive 2011/85/EU on requirements for budgetary frameworks of the Member States. Official Journal of the European Union. 2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj (дата звернення: 17.09.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-13

ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Григор'єва Марина Євгеніївна
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Корупційні кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану набули нового значення. Ступінь суспільної небезпечності їх стрімко зросла завдяки тій величезній шкоді, яку вони заподіюють державі та суспільству. Саме зараз корупційні кримінальні правопорушення можна поставити в один ряд із військовими злочинами, злочинами проти міжнародного миру та правопорядку за розміром тієї шкоди, яку вони завдають нашій державі у найскладніший період її існування. І на перший погляд здається, що привілейовані склади кримінальних правопорушень у розділі XV КК України, який носить назву «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» зовсім недоречні, але не можна забувати, що розбудова демократичної правової держави, формування повноцінного громадянського суспільства – це той курс, який тримає Україна останні роки. Тому реалізація відновлювальної функції кримінального права зараз особливо актуальна.

Поняття корупційного кримінального правопорушення у КК України відсутнє але в примітці до ст. 45 КК дається вичерпний перелік кримінальних правопорушень, які є корупційними та таких, які пов'язані з корупцією. Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно вважаються кримінальні правопорушення, передбачені

статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК. Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, вважаються кримінальні правопорушення передбачені статтями 366-2, 366-3 КК. Серед всіх корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, які пов'язані з корупцією законодавець визначив тільки один привілейований склад кримінального правопорушення ч. 5 ст. 354 КК (Підкуп працівника підприємства, установи чи організації) при цьому зазначив, що положення ч. 5 ст. 354 КК розповсюджуються також і на злочини, передбачені статтями 354 (Підкуп працівника підприємства, установи чи організації), 368-3 (Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), 368-4 (Підкуп особи, яка надає публічні послуги), 369 (Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі), 369-2 (Зловживання впливом) КК.

КК передбачає звільнення від кримінальної відповідальності як в Загальній, так і в Особливій частині. У розділі IX, який так і називається «Звільнення від кримінальної відповідальності» у статтях 45, 46, 47, 48 КК не може виступати передумовою звільнення від кримінальної відповідальності вчинення особою корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, які пов'язані з корупцією, навіть у тому випадку, коли є підстави, які містяться у зазначених статтях. Проте у ч. 5 ст. 354 КК передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності є вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 та 2 ст. 354, тобто корупційного кримінального правопорушення. Значить таке виключення стосується також інших зазначених корупційних правопорушень, які передбачені ч. 1 та 2 ст. 368-3, ч. 1 та 2 ст. 368-4, 369, 369-2 КК.

При визначенні передумови звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочинні дії, які зазначені у ч. 5 ст. 354 КК необхідно врахувати обмеження за колом осіб, що підлягають звільненню від кримінальної відповідальності – всі суб'єкти, крім осіб визначених у ч. 4 ст. 18 КК (посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені),

а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів).

Відповідно ч. 5 ст. 354 КК законодавець встановив підставу звільнення особи від кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації. Вона передбачає певні особливості посткримінальної поведінки такої особи: якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку [1, с. 112; 4, с. 22].

Таким чином, підставою звільнення особи від кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації є своєчасна певна посткримінальна поведінка цієї особи, яка складається із двох елементів, а саме: 1) добровільної заяви особи про свою пропозицію, обіцянку чи надання неправомірної вигоди органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, до отримання з інших джерел інформації про цей злочин і 2) активного сприяння розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку[2, с. 287].

Добровільна заява особи про свою пропозицію, обіцянку чи надання неправомірної вигоди органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, до отримання з інших джерел інформації про цей злочин є різновидом з'явлення зі зізнанням і визнається підставою звільнення особи від кримінальної відповідальності за наявності декількох умов [6, с. 230]. Така заява повинна бути від особи, яка сама пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду. Адресатом, до кого звертається ця особа із заявою, є орган державної влади, службова особа якого наділена правом повідомляти про підозру згідно із законом. Така заява повинна бути добровільною, тобто такою, в основу якої покладено самостійно прийняте винною особою рішення, коли заяву зроблено за власною волею, без примусу і з будь-яких мотивів, але не у зв'язку з тим, що про злочин стало відомо компетентним органам [3, с. 346-347; 5, с. 41].

Добровільна заява особи про свою пропозицію, обіцянку чи надання неправомірної вигоди визнається своєчасною, якщо вона зроблена винною особою після оголошення своєї пропозиції, обіцянки чи після надання неправомірної вигоди і до моменту отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру.

Активне сприяння розкриттю злочину, що вчинене особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку полягає у наданні допомоги іншою особою, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, якщо після своєї пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона допомагала працівникам правоохоронних органів у проведенні слідчих, оперативно-розшукових чи криміналістичних дій по виявленню та фіксації доказів про злочин, передбачений ст. 354 КК. Таким чином, надання будь-якої допомоги особою у розкритті злочину можна вважати активним сприянням розкриттю злочину.

Особою, яка підлягає імперативному і безумовному звільненню від кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, визнається осудна особа, яка досягла 16-річного віку до дня вчинення зазначеного злочину, за наявності встановлених передумов і підстав.

Очевидно, що в умовах воєнного стану зросла суспільна небезпечність багатьох злочинів і корупційних злочинів у тому числі, тому що шкода, яка завдається корупціонерами створює такі тяжкі наслідки, які ми, навіть, до кінця не маємо змоги зараз усвідомити. І об'єктивно оцінити їх зможемо тільки після війни. Відтак виникає питання, чи істотне посилення кримінальної відповідальності за корупційні злочини буде сприяти їх зменшенню? Чи все ж таки звільнення особи від кримінальної відповідальності за деякі корупційні кримінальні правопорушення будуть мати більш позитивні наслідки? Тому ці питання потребують подальшого вивчення та наукового розроблення, а особливо питання звільнення від кримінальної відповідальності в умовах воєнного стану.

Література:

1. *Баулін Ю.В.* Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. 296 с.

2. *Житний О.О.* Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 320 с.

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / За ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. Харків: Право, 2020. 584 с.

4. *Куц В.* Звільнення від кримінальної відповідальності: деякі аспекти правової природи та порядку застосування. *Вісник Академії прокуратури України.* 2006. № 2. С. 25–30.

5. *Лемешко О. М.* Проблеми забезпечення якості та підвищення ефективності застосування законодавства про звільнення від

кримінальної відповідальності. *Правові засади підвищення боротьби зі злочинністю в Україні*. Харків, 2008. С. 40–42.

6. *Наден О.В.* Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: монографія. Харків: Право, 2003. 364 с.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-14

ЩОДО МЕЖ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Деревянко Наталія Зеновіївна
доктор філософії в галузі права, доцент,
голова Рівненського відділення
Центру українсько-європейського міжнародного співробітництва
м. Рівне, Україна
https://orcid.org/0000-0002-4749-6782

Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату про клієнта, питання, з яких він звертався, зміст наданих порад і консультацій, складені адвокатом документи, інформація на електронних носіях та інші відомості, одержані під час здійснення адвокатської діяльності [1]. Кримінальний процесуальний кодекс України, своєю чергою, формує процесуальний вимір захисту такої інформації, забороняючи допит захисника як свідка щодо обставин, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням функцій захисника, а також відомостей, що становлять адвокатську таємницю [2]. Відповідні гарантії закріплено й у Правилах адвокатської етики, у яких збереження конфіденційності постає не лише як юридичний обов'язок адвоката, а й як одна з фундаментальних етичних засад професії [3].

Традиційне розуміння меж адвокатської таємниці значною мірою ґрунтувалося на фізичному контролі адвоката над інформацією та носіями, на яких вона зберігалася. Цифрове середовище істотно змінює цю логіку щонайменше у трьох взаємопов'язаних аспектах.

По-перше, формується мультиплатформність зберігання даних: одна й та сама інформація може одночасно існувати на пристрої адвоката, пристрої клієнта, у хмарному сховищі, резервній копії та кеші відповідного застосунку. У цьому контексті показовою є позиція ЄСПЛ у справі «Černý and Others v. the Czech Republic», яка засвідчує, що обсяг